

8. Франчук В.І. Економічна безпека організації як об'єкт теоретичного аналізу / В.І. Франчук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 1(1). – С. 230-238.

9. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія / С.М. Шкарлет. – К.: Книжкове видавництво НАУ, 2007. – 435 с.

Отримано 05.06.2012

УДК 658.15

І.В.ПІРЯТІНСЬКА

Харківський національний університет будівництва та архітектури

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено та систематизовано методичні підходи до оцінки економічної безпеки на макро- та мікрорівнях. Визначено переваги та недоліки існуючих підходів до оцінки економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Исследованы и систематизированы методические подходы к оценке экономической безопасности на макро- и микроуровнях. Определены преимущества и недостатки существующих подходов к оценке экономической безопасности субъектов хозяйствования.

Investigational and the methodical going is systematized near the estimation of economic security on makro- and microlevels. Advantages and lacks of the existent going are certain near the estimation of economic security of subjects of menage.

Ключові слова: підприємство, безпека, оцінка, економічна безпека підприємства.

Тяжкі умови світового і вітчизняного конкурентного середовища істотно ускладнюють необхідність функціонування підприємств і обумовлюють необхідність забезпечення їх економічної безпеки на всіх стадіях життєвого циклу. Вплив світової фінансової кризи на стан національної економіки призвів до загострення негативного впливу явищ у фінансовій, комерційній, виробничій і інших сферах діяльності вітчизняних підприємств.

Сучасні умови розвитку будівельної галузі у значній мірі залежать від економічної безпеки підприємств будівництва, яка стає одним з визначних факторів їх ефективної діяльності.

У результаті проведеного дослідження за даними Держслужби статистики [1] встановлено, що підприємства будівельної галузі у посткризовий період розвиваються малоефективно і не дали очікуваних результатів. Це підтверджено наступним:

- високий рівень питомої ваги збиткових будівельних підприємств (за останні два роки становила близько 40%);
- більше половини будівельних підприємств мають низький рівень рентабельності (5,7% і нижче).

Така динаміка розвитку підприємств відповідної галузі призвела до

застаріння матеріально-технічної бази (знос активної частини перевищує 70%), зниження рівня економічної безпеки будівельних підприємств, потребує ефективних управлінських заходів щодо його підвищення, які мають базуватися на зважених результатах оцінки. Виникнення подібної ситуації у значній мірі визначається як суб'єктивними факторами, так і відсутністю науково-обґрунтованої оцінки економічної безпеки суб'єктів господарювання будівельної галузі.

Внаслідок того, що економічна безпека підприємства є комплексним поняттям (характеризує ефективність використання ресурсів підприємства, стабільність його функціонування, конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість, спроможність протистояти можливому впливу негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища), для визначення її рівня необхідно застосувати такий методичний інструментарій, який дозволить оцінити її функціональні складові на мікрорівні з урахуванням сучасних особливостей розвитку відповідної галузі. Тому, проблема оцінки економічної безпеки підприємства набуває особливої актуальності.

Теоретичні та практичні питання оцінки економічної безпеки підприємств знайшли відображення у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів [2-5] та ін.

Дослідження методів оцінки економічної безпеки проводилося як на макrorівні [2], так і на мікрорівні [3-5]. При цьому, зазначено, що прихильники американської та німецької моделей, працювали над формуванням стабільної фінансової системи та забезпеченням конкурентоспроможності. Розробники європейсько-кейнсіанської, шведської моделей розглядали соціальний складник економічної безпеки підприємства та роль держави у його забезпеченні, інші – досліджували ефективність використання господарських ресурсів.

Наявні розробки головним чином присвячено вирішенню окремих завдань економічної безпеки підприємства у тому числі оцінці ефективності використання корпоративних ресурсів, впливу ризиків підприємства, фінансової стійкості та ін. Такі питання, як визначення складу оціночних критеріїв, формування єдиного підходу до оцінки економічної безпеки підприємств з урахуванням особливостей будівельної галузі не знайшли належного висвітлення в сучасній економічній думці. Тому назріла необхідність, узагальнення та групування існуючих підходів з позиції доцільності (можливості) застосування до підприємств будівельної галузі за сучасних умов.

Метою статті є систематизація існуючих та вибір оптимального підходу до оцінки економічної безпеки будівельних суб'єктів господарювання. Для досягнення поставленої мети вирішено наступні завдання:

дослідження існуючих підходів до оцінки економічної безпеки підприємства; обрано оптимальний підхід до оцінки економічної безпеки будівельних підприємств.

У результаті теоретичного аналізу робіт за даною тематикою [2-5] встановлено, що формування економічної безпеки підприємства визначається на основі існуючого певного типу моделі економічної безпеки на макрорівні.

Для оцінки економічної безпеки на макрорівні найбільш розповсюдженими є такі моделі:

- американська – згідно з якою відбувається оцінка фінансування засобів та заходів захисту зон господарювання, які характеризуються підвищеним рівнем ризику;

- німецька модель передбачає оцінку з метою усунення перешкод ринкової конкуренції, стимулювання малого бізнесу та зайнятості і за рахунок високого рівня конкурентоспроможності критичної маси суб'єктів господарської діяльності формування високого рівня економічної безпеки регіонів та держави;

- європейсько-кейнсіанська модель застосовується з метою забезпечення належного рівня економічної безпеки за рахунок значного посилення ролі державного сектора в економіці шляхом раціонального розподілу господарських ресурсів з одночасним контролем непередбачуваного впливу приватних економічних інтересів;

- шведська модель – на основі введення соціального складника економічної безпеки за рахунок соціальних виплат, регулювання відносин зайнятості, політики доходів населення та рівня життя;

- японська модель, яка реалізується через суб'єкти підприємницької діяльності [2].

Застосування певного типу моделі на макрорівні обумовлює вибір та конкретизацію підходів до оцінки економічної безпеки на мікрорівні тобто безпосередньо на підприємствах.

Шляхом компаративного аналізу існуючих підходів до оцінки економічної безпеки підприємства (ресурсно-функціонального, програмно-цільового, індикаторного, вартісного та бухгалтерського) виявлено їх переваги та недоліки з позиції можливості застосування в підприємствах будівельної галузі.

До переваг ресурсно-функціонального підходу, сутністю якого є визначення рівня економічної безпеки на основі оцінки ступеня використання ресурсів підприємства за функціональними складовими (в якості ресурсів виступають ресурс капіталу, ресурс персоналу, ресурс інформації та технологій, техніки та обладнання, ресурс прав) віднесено: всеосяжність та комплексний характер; можливість визначення стану фун-

кціональних складових економічної безпеки підприємства (ЕБП) та чинників впливу на них, що дозволяє розробити заходи забезпечення максимального рівня функціональних складових економічної безпеки підприємства.

Поряд з цим виявлено важливий недолік: відсутність конкретизації факторів щодо підприємств різних галузей, що ускладнює вибір функціональних складових до оцінювання за даним підходом.

Таким чином даний підхід можна застосовувати для оцінки економічної безпеки будівельних підприємств лише у разі деталізації факторів з позиції галузі.

Індикаторний підхід [3], передбачає визначення рівня економічної безпеки підприємства за системою індикаторів (кількісних та якісних величин, які характеризують граничні значення функціональних показників. Дана методика оцінки економічної безпеки полягає у порівнянні фактичних показників діяльності підприємства за встановленими індикаторами. На основі цього підходу оцінка рівня економічної безпеки підприємства здійснюється на основі груп індикаторів, що характеризують основні напрямки її діяльності шляхом порівняння фактичних показників роботи підприємства з граничними значеннями.

Серед основних недоліків даного підходу визначено складність у застосуванні, проблематичність визначення значень індикаторів щодо підприємств різних галузей. Проте, є можливість комплексної систематизованої оцінки економічної безпеки будівельних підприємств за умов науково-обґрунтованого визначення індикаторів та визначення їх граничних значень для відповідної галузі.

Доцільність застосування бухгалтерського підходу [3], який передбачає використання критеріїв, що розраховуються на основі інформації бухгалтерського та управлінського обліку, полягає у можливості використання при розрахунках фактичної інформації про господарську діяльність підприємства. Це дозволяє позбутися недоліків визначення цього рівня за допомогою методів експертної оцінки. Однак, негативним є те, що процес ідентифікації і виміру необхідних даних характеризується складністю, довготривалістю та вимагає обробки значних масивів інформації.

Програмно-цільовий підхід, запропонований В. Забродським, відображає принципи та умови управління та розвитку підприємства. За даним підходом оцінка ЕБП здійснюється на основі інтегрованої сукупності показників, що визначають її рівень із застосуванням кластерного та багатокритеріального аналізу [4].

Основним недоліками підходу є: висока складність у застосуванні методів математичного аналізу, оскільки це потребує додаткових знань

та навиків спеціалістів; відсутність точно встановленої системи показників, яка враховувала б особливості діяльності підприємства, у т.ч. і будівельного.

Підхід економіко-математичного моделювання до оцінки ЕБП на основі функціональної залежності рівня економічної безпеки підприємства від відповідних показників діяльності підприємства [5], відрізняється простою інтерпретації отриманих результатів оцінки. Однак, він має ряд недоліків: складність формування системи оціночних показників; неточність алгоритму розрахунку пов'язана з невизначеністю видів локальних функцій.

У результаті аналізу існуючих підходів до оцінювання економічної безпеки підприємств, виділено чотири групи за об'єктом оцінки (рисунок).

Групи об'єктів оцінки економічної безпеки підприємства

За результатами проведеного критичного аналізу існуючих підходів до оцінки економічної безпеки підприємства виділено чотири групи підходів за об'єктом оцінювання економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Для оцінки економічної безпеки будівельних підприємств рекомендовано застосовувати індикаторний підхід за умови його адаптації до відповідної галузі.

Наступні дослідження будуть спрямовані на визначення рівня економічної безпеки підприємств будівельної галузі та розробці заходів щодо його підвищення.

1. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

2. Ващекин Н. П. Безопасность предпринимательской деятельности / Н. П. Ващекин, М. И. Далиев, А. Д. Урсул. – М. : Экономика, 2002. – 336 с.

3. Васильців Т. Г. Напрями зміцнення економічної безпеки підприємництва в Україні / Т. Г. Васильців, О. Ю. Соколова // Наук. вісн. Нац. лісотехн. ун-ту України : зб. наук.-техн. пр. – Вип. 17.3. – Л. : РВЦ НЛТУУ, 2007. – С. 202-206.

4. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 15-16. – С. 35-37.

5.Ковальов Д., Плетникова І. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства // Економіка України. – 2001. – № 4. – С. 35-40.

Отримано 14.06.2012

УДК 330.11

В.Ю.СВИТЛИЧНА, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досліджуються питання сутності фінансової безпеки банківських установ України. Вивчаються основні складові системи фінансової безпеки вітчизняних банків та аналізуються інструменти її забезпечення.

Исследуются вопросы сущности финансовой безопасности банковских учреждений Украины. Изучаются основные составные элементы системы финансовой безопасности отечественных банков и анализируются инструменты ее обеспечения.

Problems of financial security of banking institutions in Ukraine essence are explored. Main components of local banks financial security system are studied, and instruments for its achieving are analyzed.

Ключові слова: банк, банківська система, фінансова безпека, безпека банківської діяльності.

Однією з важливим складових економічної інфраструктури держави виступає банківська система. Представлена сукупністю банків, банківська система впливає на фінансову, виробничу та інші сфери економіки, а також забезпечує безперервний та ефективний обіг фінансових ресурсів у масштабах всієї держави. Банківська діяльність пов'язана із консолідацією всіх учасників ринкових відносин та щоденно ставить за мету забезпечення необхідними кредитним ресурсами суб'єктів економіки, комфортного обслуговування всіх клієнтів та збереження їх довіри до банківського сектора. Виходячи з цього, перед банківською системою постає завдання досягнення фінансової стійкості кожного окремого банку та гарантування фінансової безпеки всієї системи в цілому. Вплив факторів світової фінансової кризи та загроз внутрішнього характеру обумовлює актуальність вирішення проблеми забезпечення фінансово-економічної безпеки банків, що дозволить здійснювати превентивні дії та мінімізувати негативні наслідки кризових явищ у банківській системі України.

Питанням сутності, складових елементів та побудови механізму фінансової безпеки на макро- та мікрорівнях присвячено численні праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: О. Барановський, Т. Болгар, С. Васильчак, Р. Гриценко, С. Добринь, А. Єпіфанов, Т. Кельдер, О. Ки-